

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

УДК 334.72; 658.8

ГНАТЕНКО І. А.

Інноваційне підприємництво як детермінанта трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання у сфері торгівлі в умовах цифровізації та кластеризації економіки України

Предметом дослідження є процеси трансформації бізнес-моделей суб'єктів господарювання у сфері торгівлі під впливом інноваційного підприємництва, цифровізації економічних процесів та розвитку кластерних форм організації бізнесу.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад впливу інноваційного підприємництва на зміну бізнес-моделей торговельних суб'єктів та визначення його ролі як ключової детермінанти адаптації торгівлі до умов цифровізації та кластеризації економіки України.

Методи дослідження. У роботі використано методи аналізу й синтезу для узагальнення сучасних підходів до інноваційного підприємництва та бізнес-моделювання, системний підхід для дослідження взаємозв'язку цифрових технологій, підприємницької активності та кластерних структур, інституційний аналіз для оцінювання умов розвитку інноваційного підприємництва в Україні, а також порівняльний аналіз для зіставлення традиційних і трансформованих бізнес-моделей у сфері торгівлі.

Результати роботи. Доведено, що інноваційне підприємництво виступає визначальним чинником трансформації бізнес-моделей торговельних суб'єктів, забезпечуючи їхню адаптацію до цифрового середовища та інтеграцію у кластерні економічні структури. Обґрунтовано, що поєднання цифровізації та кластеризації створює умови для переходу від лінійних моделей торгівлі до гнучких, платформних і мережевих бізнес-моделей, орієнтованих на створення доданої вартості та підвищення конкурентоспроможності.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані суб'єктами торговельного бізнесу при формуванні інноваційних стратегій розвитку, органами державної влади та місцевого самоврядування при розробленні політики підтримки підприємництва і кластерних ініціатив, а також у науково-освітній діяльності.

Висновки. Інноваційне підприємництво в умовах цифровізації та кластеризації економіки України набуває системоутворюючого значення для трансформації бізнес-моделей у сфері торгівлі та формування стійких конкурентних переваг.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, бізнес-модель, цифровізація, кластеризація, торгівля, трансформація бізнесу, економіка України.

Innovatsiine pidpryiemnytstvo yak determinanta transformatsii biznes–modelei subiektiv hospodariuvannia u sferi torhivli v umovakh tsyfrovizatsii ta klasteryzatsii ekonomiky Ukrainy

The subject of the study is the processes of transformation of business models of business entities in the field of trade under the influence of innovative entrepreneurship, digitalization of economic processes and the development of cluster forms of business organization.

The purpose of the study is to substantiate the theoretical and methodological principles of the influence of innovative entrepreneurship on changing the business models of trade entities and to determine its role as a key determinant of the adaptation of trade to the conditions of digitalization and clusterization of the Ukrainian economy.

Research methods. The work uses methods of analysis and synthesis to generalize modern approaches to innovative entrepreneurship and business modeling, a systemic approach to study the relationship between digital technologies, entrepreneurial activity and cluster structures, institutional analysis to assess the conditions for the development of innovative entrepreneurship in Ukraine, as well as comparative analysis to compare traditional and transformed business models in the field of trade.

Results of the work. It is proven that innovative entrepreneurship is a determining factor in the transformation of business models of trade entities, ensuring their adaptation to the digital environment and integration into cluster economic structures. It is substantiated that the combination of digitalization and clusterization creates conditions for the transition from linear trade models to flexible, platform and network business models focused on creating added value and increasing competitiveness.

Field of application of the results. The results of the study can be used by trade business entities in the formation of innovative development strategies, state authorities and local governments in the development of policies to support entrepreneurship and cluster initiatives, as well as in scientific and educational activities.

Conclusions. Innovative entrepreneurship in the context of digitalization and clusterization of the Ukrainian economy acquires a system–forming importance for the transformation of business models in the field of trade and the formation of sustainable competitive advantages.

Keywords: innovative entrepreneurship, business model, digitalization, clusterization, trade, business transformation, economy of Ukraine.

Problem statement. In the current conditions of digital transformation of the economy and strengthening of cluster forms of business organization, the sphere of trade is undergoing profound structural changes. Traditional business models, focused on linear value chains, physical presence of retail facilities and standardized consumer offers, are increasingly proving unable to ensure the long–term competitiveness of business entities. Under such conditions, innovative entrepreneurship acts as a key mechanism for adapting retail business to new economic realities. For Ukraine, the relevance of this problem is enhanced by the need to restore and modernize the economy, integrate into the European economic space and overcome structural imbalances in development. At the same time, the lack of a holistic vision of the role of innovative en-

trepreneurship in the transformation of retail business models reduces the effectiveness of management decisions and restrains the potential of clustering as a tool for economic growth.

Analysis of recent research and publications. Modern scientific research devotes considerable attention to the issues of innovative entrepreneurship, business digitalization and the development of cluster structures. In the works of foreign and domestic authors, innovative entrepreneurship is considered as a source of economic growth, increased productivity and the formation of new markets. Studies of the digital transformation of business models focus on changing the logic of value creation, the transition to platform and ecosystem formats and the growing role of data and intangible assets (Shariy V., Zos–Kior M.,

Kyrylyuk I., Chmeruk G., Storozhenko O., Siruk O., etc.) [1–16]. At the same time, the scientific literature does not sufficiently systematize the impact of the combination of innovative entrepreneurship, digitalization and clustering on the sphere of trade, especially in the conditions of the transformational economy of Ukraine. This necessitates the need for a comprehensive study of these processes.

Presentation of the main material. Innovative entrepreneurship in the field of trade in the context of digitalization acts as a catalyst for changes in the ways of organizing business processes, interacting with customers and forming value propositions. Digital technologies are changing the nature of trade activities, transforming it from a process of selling goods into a complex system of services, information flows and personalized solutions. In such conditions, innovative entrepreneurship provides the ability of business entities to experiment with new formats of business models, quickly adapt to changes in demand and use digital tools to scale activities.

Clustering of the economy creates additional opportunities for the development of innovative entrepreneurship in trade by forming an environment for sharing resources, knowledge and technologies. Trade clusters act as spaces of concentration of entrepreneurial activity, where manufacturers, logistics companies, financial institutions and digital services interact. Within such clusters, business models are transformed from isolated to networked, which allows to increase the efficiency of creating added value and reduce transaction costs.

Digitalization promotes the transition of trade entities to platform business models, in which data, customer networks and digital communication channels become key assets. Innovative entrepreneurship in this context is manifested in the ability to integrate online and offline trade, use analytical tools to forecast demand and introduce new formats of interaction with consumers. Such a transformation changes the competitive environment in trade, strengthening the role of intangible resources and entrepreneurial creativity. In Ukrainian conditions, the adaptation of innovative entrepreneurship to institutional constraints and regional disparities in development is of particular importance. Cluster initiatives in the field of trade can act as a tool for overcoming market fragmentation, stimulating local entrepreneurship and integrating small and medium-sized business entities

into wider economic networks. This contributes to the formation of more sustainable business models that can withstand external shocks and ensure long-term development [1–5].

Innovative entrepreneurship also changes the socio-economic role of trade, enhancing its importance as a sector of employment, income generation and human capital development. The transformation of business models in the digital and cluster environment contributes to the emergence of new professions, increasing the requirements for entrepreneurial and digital competencies and the formation of an innovative culture in the trade sector. Further consideration of the transformation of business models in the trade sector should focus on changing the internal logic of economic value creation under the influence of innovative entrepreneurship. In a digitalized economy, trade entities increasingly rarely compete solely on price advantages or scale of implementation. Competitive struggle is shifting to the plane of the speed of innovation, the ability to adapt and the effectiveness of integration into cluster networks that combine production, service and information components. Under such conditions, the business model is transformed from a fixed scheme of activity organization into a dynamic structure that is constantly updated in response to changes in the digital environment [4–8].

Innovative entrepreneurship plays a key role in rethinking the functions of trading entities in value chains. Trade is gradually moving beyond intermediary activities and acquiring the features of an integrator of market interactions, which connects consumers, manufacturers, logistics operators and digital platforms. This leads to the transformation of business models in the direction of service orientation, where the main source of income is not only purchase and sale transactions, but also related services, analytical solutions and customer data management. In conditions of economic clustering, innovative entrepreneurship in the field of trade enhances the effect of interaction between business entities, creating a synergy of knowledge, technologies and market opportunities. Within trade clusters, business models are transformed from individually oriented to collectively embedded ones, where competitive advantages are formed not only at the level of an individual enterprise, but also at the level of the entire cluster system. This contributes to increasing the sustainability of trade busi-

ness and reducing risks associated with the instability of the external environment. Digitalization acts as a catalyst for the transition to flexible business models, in which strategic decisions are based on data analysis and consumer behavior forecasting. Innovative entrepreneurship provides the ability of trade entities to quickly test new formats of activity, scale successful solutions and abandon ineffective models. As a result, the business model becomes a strategic management tool, and not just a description of operational activities [7–11].

In Ukrainian conditions, the transformation of business models in the field of trade has a pronounced adaptive nature. Innovative entrepreneurship allows business entities to compensate for limited financial resources through the use of digital tools, participation in cluster initiatives and the development of partnership relations. This creates opportunities for the integration of small and medium-sized enterprises into more complex economic structures, which increases their competitiveness and viability. Fig. 1 shows the transformation of business models in the field of trade under the influence of innovative entrepreneurship (Fig. 1).

The further development of transformed business models in trade is closely related to the deepening clustering of the Ukrainian economy. Clusters create institutional conditions for the joint use

of digital infrastructure, the formation of common standards and the exchange of knowledge, which lowers the barriers to the implementation of innovations. In such an environment, innovative entrepreneurship acquires a collective dimension, when innovations arise not in isolation, but as a result of interaction between cluster participants. An important socio-economic consequence of this transformation is the change in the requirements for entrepreneurial competencies. In the field of trade, the importance of strategic thinking, digital literacy and the ability to work in network structures is increasing. Business models formed under the influence of innovative entrepreneurship become more open to cooperation and less dependent on rigid hierarchies, which corresponds to the logic of the digital and cluster economy [9–14].

Table 1 summarizes the impact of digitalization and clustering on the evolution of business models of trade entities in Ukraine.

Thus, innovative entrepreneurship in the context of digitalization and clusterization of the Ukrainian economy forms a qualitatively new paradigm of trade development, within which the business model acts as a dynamic tool of strategic management [13–16]. Such a paradigm ensures not only the economic efficiency of trading entities, but also their ability to integrate into complex cluster structures,

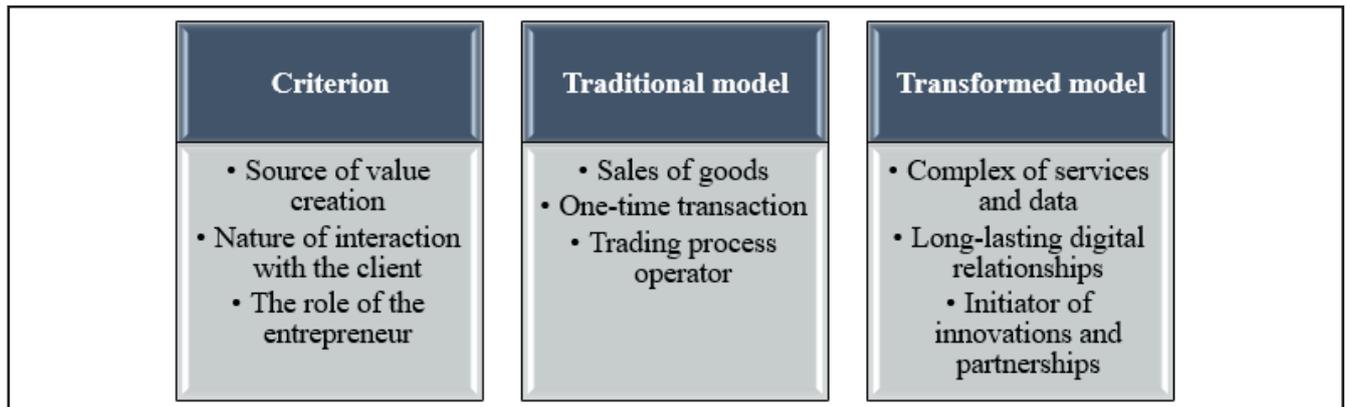

Figure 1. Transformation of business models in the field of trade under the influence of innovative entrepreneurship

Source: author's development

Table 1. The impact of digitalization and clustering on business models in trade

Transformation factor	Manifestation in the business model	Economic effect
Digitalization	Platform and hybrid trade formats	Increased scalability
Clustering	Network partnership models	Reduced transaction costs
Innovative entrepreneurship	Flexibility and speed of adaptation	Increased business sustainability

Source: author's development

contributing to the modernization of the trade sector and increasing its role in the national economy.

Conclusions

The conducted study confirms that innovative entrepreneurship is a key determinant of the transformation of business models of economic entities in the field of trade in the context of digitalization and clusterization of the Ukrainian economy. The combination of entrepreneurial innovations, digital technologies and cluster forms of business organization creates conditions for the transition to more flexible, networked and sustainable development models. It is substantiated that the effectiveness of the transformation of business models in trade depends on the ability of economic entities to integrate into cluster structures, use digital tools and develop innovative entrepreneurial potential. In this context, innovative entrepreneurship is not only a factor of competitiveness, but also the basis for the structural modernization of the trade sector.

Therefore, the development of innovative entrepreneurship in the context of digitalization and clustering of the Ukrainian economy should be considered as a strategic priority aimed at ensuring sustainable growth, increasing the adaptability of business models and forming a modern trade infrastructure integrated into national and international economic networks.

Список використаних джерел:

1. Шарий, В. І., Зось–Кіор, М. В., & Кирилюк, І. М. (2020). Інституційна модель земельних відносин в Україні. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Економічні науки, (2), 107–116.
2. Гнатенко, І. А., & Мягих, І. М. (2025, October). Формування стійких антикризових бізнес–моделей в умовах війни. In Інноваційна екосистема для відбудови України. Київський національний університет технологій та дизайну.
3. Чмерук, Г. Г., & Стороженко, О. О. (2019). Цифрова трансформація як нова форма трансформації фінансових відносин суб'єктів господарювання. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка, (24, Вип. 4), 164–169.
4. Гнатенко, І. А., Пузирьов, С. О., & Ситник, Д. І. (2024). Європейські практики інноваційного навчання у бізнес–освіті. In Імперативи економічного зростання в контексті реалізації Глобальних цілей сталого роз-

витку. Київський національний університет технологій та дизайну.

5. Сірук, О. (2024). Цифровізація бізнесу та її вплив на конкурентоспроможність суб'єктів господарювання у сфері торгівлі. Економіка та суспільство, (66).
6. Зось–Кіор, М., Ільїн, В., & Свирида, Е. (2020). Розвиток трудового потенціалу в системі ефективного менеджменту організації. Економіка та суспільство, (22).
7. Шаульська, Л. В., Чорна, Н. П., & Федашко, Т. (2024). Соціально–економічна трансформація суспільства та її вплив на поведінку суб'єктів господарювання. Актуальні питання економічних наук, (3–4).
8. Гнатенко, І. А., & Хухра, О. І. (2025, October). Цифрові інновації як драйвери ефективного управління інтегрованими бізнес–структурами. In Інноваційна екосистема для відбудови України. Київський національний університет технологій та дизайну.
9. Коренюк, П. І., & Зось–Кіор, М. В. (2025). Фінансове управління в закладах охорони здоров'я в умовах диджиталізації: інноваційні стартапи підвищення соціально–економічної ефективності. Інвестиції, 202547.
10. Дзямулич, М., Стащук, О., Шматковська, Т., & Гаряга, Л. (2023). Трансформація бізнесу в умовах інформаційно–мережевої економіки. Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University, 4(36), 26–33.
11. Zos–Kior, N. V. (2011). Foreign economic activity management of Ukrainian enterprises in conditions of globalization. Ekonomichno–Informatyczny Kwartalnik Teoretyczny, (28), 87–96.
12. Перегуда, Ю. А. (2025). Економічний механізм цифрової трансформації ритейлу в Україні. Академічні візії, (40).
13. Гончаренко, І. М., & Гнатенко, І. А. (2025). Вплив технологічних інновацій на розвиток підприємництва в умовах цифрової трансформації. In Домінанти соціально–економічного розвитку України у нових реаліях. Київський національний університет технологій та дизайну.
14. Зось–Кіор, М. В., Стрибуль, О. В., & Цюпа, А. Р. (2025). Прогнозування ефективності сімейного бізнесу при залученні заощаджень домогосподарств в екосистему підприємництва в умовах соціально відповідального маркетингу. Актуальні проблеми сталого розвитку.
15. Zos–Kior, M. V. (2020). Otsinka personalu organizatsii v systemi korporativnoho taim–menedzhmentu. Ekonomichnyi forum, (1), 57–63.

References:

1. Sharyi, V. I., Zos–Kior, M. V., & Kyryliuk, I. M. (2020). Instytutsiina model zemelnykh vidnosyn v Ukraini. Visnyk

Cherkaskoho natsionalnogo universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriya Ekonomichni nauky, (2), 107–116.

2. Hnatenko, I. A., & Miahkykh, I. M. (2025, October). Formuvannya stiikykh antykryzovykh biznes–modelei v umovakh viiny. In Innovatsiina ekosystema dlia vidbudovy Ukrainy. Kyivskiy natsionalnyi universytet tekhnolohii ta dyzainu.

3. Chmeruk, H. H., & Storozhenko, O. O. (2019). Tsyfrova transformatsiia yak nova forma transformatsii finansovykh vidnosyn subiektiv hospodariuvannia. Visnyk Odeskoho natsionalnogo universytetu. Seriya: Ekonomika, (24, Vyp. 4), 164–169.

4. Hnatenko, I. A., Puzyrov, S. O., & Sytnyk, D. I. (2024). Yevropeiski praktyky innovatsiinoho navchannia u biznes–osviti. In Imperatyvy ekonomichnoho zrostantia v konteksti realizatsii Hlobalnykh tsilei staloho rozvytku. Kyivskiy natsionalnyi universytet tekhnolohii ta dyzainu.

5. Siruk, O. (2024). Tsyfrovizatsiia biznesu ta yii vplyv na konkurentospromozhnist subiektiv hospodariuvannia u sferi torhivli. Ekonomika ta suspilstvo, (66).

6. Zos–Kior, M., Ilin, V., & Svyryda, E. (2020). Rozvytok trudovoho potentsialu v systemi efektyvnoho menedzhmentu orhanizatsii. Ekonomika ta suspilstvo, (22).

7. Shaulska, L. V., Chorna, N. P., & Fedashko, T. (2024). Sotsialno–ekonomichna transformatsiia suspilstva ta yii vplyv na povedinku subiektiv hospodariuvannia. Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk, (3–4).

8. Hnatenko, I. A., & Khukhra, O. I. (2025, October). Tsyfrovi innovatsii yak draivery efektyvnoho upravlinnia intehrovanyimi biznes–strukturamy. In Innovatsiina ekosystema dlia vidbudovy Ukrainy. Kyivskiy natsionalnyi universytet tekhnolohii ta dyzainu.

9. Kopeniuk, P. I., & Zos–Kior, M. V. (2025). Finansove upravlinnia v zakladakh okhorony zdorovia v umovakh dydzhytalizatsii: innovatsiini startapy pidvyshchennia sotsialno–ekonomichnoi efektyvnosti. Investytsii, 202547.

10. Dziamulych, M., Stashchuk, O., Shmatkovska, T., & Hariaha, L. (2023). Transformatsiia biznesu v umovakh in-

formatsiino–merezhevoi ekonomiky. Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University, 4(36), 26–33.

11. Zos–Kior, N. V. (2011). Foreign economic activity management of Ukrainian enterprises in conditions of globalization. Ekonomichno–Informatychny Kwartalnik Teoretyny, (28), 87–96.

12. Perehuda, Yu. A. (2025). Ekonomichni mekhanizm tsyfrovoy transformatsii riteilu v Ukraini. Akademichni vizii, (40).

13. Honcharenko, I. M., & Hnatenko, I. A. (2025). Vplyv tekhnolohichnykh innovatsii na rozvytok pidpriemnytstva v umovakh tsyfrovoy transformatsii. In Dominanty sotsialno–ekonomichnoho rozvytku Ukrainy u novykh realiakh. Kyivskiy natsionalnyi universytet tekhnolohii ta dyzainu.

14. Zos–Kior, M. V., Strybul, O. V., & Tsiupa, A. R. (2025). Prohnozuvannia efektyvnosti simeinoho biznesu pry zaluchenni zaoshchadzen domohospodarstv v ekosystemi pidpriemnytstva v umovakh sotsialno vidpovidalnoho marketynhu. Aktualni problemy staloho rozvytku.

15. Zos–Kior, M. V. (2020). Otsinka personalu orhanizatsii v systemi korporatyvnoho taim–menedzhmentu. Ekonomichni forum, (1), 57–63.

Дані про автора

Гнатенко Ірина Анатоліївна

д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту, Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0254-2466>
e-mail: q17208@ukr.net

Data about the author

Iryna Hnatenko,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Management, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine

e-mail: q17208@ukr.net